

Poticanje dječjeg jezičnog razvoja digitalnim medijima

Krizmanić, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:167480>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Antonija Krizmanić

POTICANJE DJEČJEGA JEZIČNOG RAZVOJA DIGITALNIM MEDIJIMA

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Antonija Krizmanić

POTICANJE DJEČJEGA JEZIČNOG RAZVOJA DIGITALNIM MEDIJIMA

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, srpanj 2024.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. RAZVOJ DJEČJEGA JEZIKA I GOVORA.....	2
2.1. Teorije jezično-govornoga razvoja.....	2
2.2. Faze jezično-govornoga razvoja	4
2.3. Čimbenici jezično-komunikacijskoga i govornog razvoja djeteta rane i predškolske dobi	5
3. DIGITALNI MEDIJI.....	8
4. MEDIJSKA PISMENOST	11
4.1. Uloga digitalnih medija u jezičnom razvoju djeteta.....	11
4.2. Pozitivne strane digitalnih medija	13
4.3. Negativne strane digitalnih medija.....	14
5. DIGITALNI MEDIJI I POTICANJE RAZVOJA DJEČJEGA JEZIKA I GOVORA	16
5.1. Digitalni alati za poticanje razvoja materinskog (hrvatskoga) jezika	16
5.2. Digitalni alati za poticanje razvoja stranog jezika / stranih jezika.....	30
6. ULOGA RODITELJA U PROCESU POTICANJA DJEČJEGA JEZIČNOGA RAZVOJA UPORABOM MEDIJA.....	33
6.1. Zaštita djeteta	34
6.2. Vrijeme provedeno uz digitalne medije.....	35
7. ZAKLJUČAK	37
Literatura.....	38
Popis slika	42
Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	43

SAŽETAK

Ovaj rad sadrži promišljanja o utjecaju digitalnih medija na dječji jezični razvoj te se navode primjereni medijski alati za poticanje dječjega jezičnog razvoja. Objašnjena je generativistička, bihevioristička, kognitivistička, teorija dječjega jezičnoga razvoja. Prikazan je jezični razvoj djeteta od najranije dobi pa do polaska u školu te značenje i utjecaj materijalnoga okružja za djetetov razvoj. U radu su opisani čimbenici koji utječu na razvoj govora, neki od izabranih biološki i neki od okolinskih čimbenika. Opisano je na koji način oni pridonose cjelokupnom djetetovom razvoju, pa i razvoju djetetova govora.

Opisani su digitalni mediji te moguća povezanost njihove uporabe i dječjega jezičnog razvoja. U radu se navode pozitivne i negativne učinci digitalnih medija bez kojih je današnja svakodnevica gotovo nezamisliva. Objašnjeni su najpoznatiji alati za jezični razvoj govora te kvalitetan televizijski sadržaj koji možemo ponuditi djeci. Kako djeca predškolske dobi sve više vrijeme provode igrajući videoigre, spomenuti su u radi i pozitivni i negativni učinci tih igara na ukupni dječji razvoj, pa i jezični. U svakom od opisanih područja dolazi do izražaja neizostavna uloga roditelja, koja je vrlo je važna za ukupni razvoj djece te za njihov jezični razvoj i izloženost primjerenim digitalnim medijima i sadržajima koje pružaju.

Rad se nadovezuje na autoričin završni rad naslova „Materijalno okružje u dječjem vrtiću i njegova poticajnost za dječji jezični razvoj“ (2022). Ovim je radom autorica produbila njoj zanimljivu temu iz područja odgojiteljstva, usmjerivši je prema jednom segmentu materijalnog okružja suvremenog djetinjstva, a to su digitalni mediji. Suvremena realnost pokazuje da su sveprisutniji u domovima obitelji, ali i u dječjim vrtićima.

Ključne riječi: digitalni mediji, dijete, jezični razvoj, roditelji

SUMMARY

This essay considers how digital media affects kids' language development and offers useful resources to help with that process. It explains the behaviourist, cognitivist, and generativist theories of children's language development. A child's language development from infancy to school entry is discussed, along with the significance of the material surroundings and its impact on the child's growth. The biological and environmental elements that affect speech development are discussed in the study. It is explained how they impact and contribute to the child's overall development, including speech development. Additionally, preschool-aged children's speaking issues are described.

The effects of digital media on kids' language development are presented. The paper discusses the advantages and disadvantages of digital media, without which modern living would be nearly impossible. The most well-known resources for helping kids develop their speech and language skills as well as high-quality television programming are outlined. Video games are being played by preschoolers for longer and longer periods of time, and both advantages and disadvantages have been discussed. For language development and exposure to appropriate digital media and the material they offer, parents play an essential role.

The last work, *Material environment in kindergarten and its stimulation for children's language development* (2022), is continued in this work. Not only are digital media more common in kindergartens but also in family homes.

Keywords: children, digital media, language development, parents

1. UVOD

Govor se razvija od najranije dobi te se kroz cijeli život nadograđuje, mijenja i prilagođuje životnim potrebama. Djeca predškolske dobi nalaze se u najvažnijem razdoblju života za cjeloviti razvoj, pa tako i za razvoj govora. U današnje vrijeme digitalni mediji postali su sveprisutniji u našim životima te su samim time promijenili i način učenja kod djece. Digitalni mediji mogu imati pozitivan i poticajan utjecaj na dječji jezični razvoj, ali moramo biti svjesni i onih negativnih strana njihove neprimjerene i prekomjerne uporabe. Roditelji ovdje imaju vrlo važnu ulogu. Oni su ti koji trebaju imati uvid u mogućnosti medija, u uloge medija i u same medijske sadržaje. Nažalost, oni se svakodnevno susreću s mnogim preprekama zbog količine i neprimjerenosti sadržaja u medijima. Medijska pismenost roditelja od velike je važnosti za zaštitu djeteta od brojnih rizika koji digitalni mediji donose.

Svatko se od nas pokušava nositi na svoj način s izazovima današnjice i iskoristiti suvremene tehničke mogućnosti na najbolji mogući način. Utjecaj medija neosporivo je prisutan te djeluje kako na odrasle tako i na djecu i na njihov razvoj u cijelosti. Djeca su od samog rođenja okružena digitalnim medijima. Kako odrastaju, postaju sve više okružena njima te će upravo o roditeljima ovisiti koliko će mediji pridonijeti dječjem razvoju u cijelosti, pa tako i jezičnom razvoju. Potaknuti time, mnogi istraživači proučavali su i proučavaju različite aspekte povezanosti digitalnih medija i dječjeg razvoja.

Izloženost djece edukativnom i razvojno primjerenom medijskom sadržaju osigurava pozitivno iskustvo te zainteresiranost za učenje putem igre. Digitalni mediji omogućuju aktivnosti prepoznavanja slova, brojki te razvijaju vještine početnog čitanja i pisanja. Razvijaju kompetencije navedene u *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj* (2014), kao što su komunikacija na materinskome jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju te naravno digitalnu kompetenciju.

Ne smijemo zanemariti činjenice, poput smanjene socijalne interakcije među članovima obitelji, zbog provođenja velike količine vremena u korištenju digitalnih medija. Obitelji se zbog toga sve manje družu oči u oči te su djeca izložena raznim sadržajima i modelima upitne odgojne vrijednosti. Roditelji su primarni uzori svojoj djeci te djeca vrlo brzo uče ponašanje iz okružja, bilo ono pozitivno ili negativno.

2. RAZVOJ DJEČJEGA JEZIKA I GOVORA

Svako dijete ima velik potencijal za razvoj na svim područjima, pa tako i u području jezika i govora. Razvoj je uvijek oblikovan biološkim čimbenicima, ali i okolinom u kojoj se dijete nalazi. Proces usvajanja govora započinje već dok je dijete u majčinoj utrobi, gdje reagira na zvučne podražaje pokretima, što predstavlja početak njegova komunikacijskog razvoja (Šego, 2009). Prve godine života ključne su za razvoj jer se u tom periodu formiraju mnoge veze između moždanih stanica. Od prve do treće godine života, mozak djeteta je najaktivniji u formiranju veza koje su bitne za razvoj govora, pa je važno poticati djetetov govor što je više moguće. Obično dijete izgovara svoju prvu riječ oko kraja prve godine života. Nakon što izgovori prvu svjesnu riječ, dijete nastavlja složenim procesima oblikovati svoj govor. Razumijevanje zakonitosti razvoja govora ključno je kako bismo taj razvoj mogli pratiti, kontrolirati i, ako je potrebno pružiti djetetu podršku. Uobičajeno je da majka najbolje poznaje svoje dijete i može reagirati ako primijeti poteškoće u njegovom razvoju (Posokhova, 1999), ali i drugi odrasli u djetetovoj okolini, od obitelji do odgojitelja u vrtiću igraju važnu ulogu.

Posebno važan doprinos znanstvenim istraživanjima o razvoju djece dao je Jean Piaget. Na temelju njegovih istraživanja, kao i brojnih drugih, identificirane su određene zakonitosti dječjeg razvoja i trajanje tih faza. Psihološka istraživanja krajem 20. stoljeća pokazala su da su sposobnosti djece znatno veće nego što se prije mislilo, što implicira da je potrebno više pažnje i truda posvetiti njihovom razvoju. Važno je pažljivo motivirati dijete i okolinom bogatom poticajima davati mnoge prilike za aktivnosti. Ipak, potrebno je voditi računa i o tome da ono ne bude preopterećeno informacijama. Ako roditelji primijete određene poteškoće ili odstupanja u djetetovu razvoju, važno je potražiti stručnu pomoć. Naime, do treće godine života završava se razvoj 70 – 80 % moždanih stanica (Posokhova, 1999).

2.1. *Teorije jezično-govornoga razvoja*

Zakonitosti razvoja dječjega govora predmet su mnogih znanstvenih istraživanja, kao i sam proces razvoja jezične komunikacije kod djeteta. Postoje različiti teorijski modeli koji pokušavaju objasniti taj razvoj. Među najutjecajnijim modelima su kognitivistički, bihevioristički i generativistički modeli razvoja govora. Budući da je fenomen dječjeg govornog razvoja vrlo složen, nijedan teorijski model ne može ga u potpunosti objasniti, stoga

je važno uzeti u obzir ključne elemente iz svih spomenutih teorija i razumjeti ih kao polazišta koja se međusobno nadopunjuju.

Kognitivistički pristup stavlja dijete u središte, povezujući njegov jezični razvoj s kognitivnim razvojem, naglašavajući važnost djetetove aktivnosti i samostalnog rješavanja problema. Prema Jeanu Piagetu (prema Prebeg-Vilke, 1991), dijete istražujući okolinu otkriva kako na nju može utjecati, stvarajući osnovu za mišljenje, odnosno razvija se u interakciji s okolinom. Piaget tvrdi da je mišljenje povezano s razvojem djetetova govora, a govor pak s razvojem mišljenja. Tako se tumači i npr. egocentrični govor u ranom djetinjstvu, gdje dijete nije svjesno drugih ljudi ili okolinskih čimbenika (Prebeg-Vilke, 1991). Takav egocentrični govor karakterizira usmjeravanje pažnje isključivo na sebe, bez interesa za druge ili okolinu. Piaget također ističe da je jezik važan za razvoj mišljenja jer se putem komunikacije s drugima dijete socijalizira i stvara nove ideje i argumente (Puljak, 2008).

Bihevioristička teorija dječjega govornog razvoja temelji se na ideji da dijete uči jezik putem uvjetovanih refleksa. Kroz proces potkrepljenja, gdje pozitivni rezultati potiču ponavljanje radnje dok negativni rezultati smanjuju vjerojatnost ponavljanja, dijete formira svoj jezični sustav (Prebeg-Vilke, 1991). Ipak, teško je predvidjeti što će biti pozitivno, a što negativno potkrepljenje za dijete tijekom učenja jezika (Prebeg-Vilke, 1991). Skinner tvrdi da je jezik naučeno ponašanje, gdje se govor usvaja putem imitacije odraslih. Stvaranje jezičnih veza između podražaja i odgovora ključno je za razvoj govora, a odgojitelji, roditelji i drugi u djetetovom okružju igraju ključnu ulogu u tom procesu (Prebeg-Vilke, 1991).

S druge strane, generativistički pogled na dječji govorni razvoj smatra jezičnu sposobnost inherentnim dijelom ljudskoga biološkog potencijala. Generativisti vjeruju da djeca imaju urođenu sposobnost usvajanja jezika, koja im omogućuje kombiniranje riječi u nove i ispravne rečenice te razumijevanje njihova značenja. Prema toj teoriji, svako dijete ima univerzalnu jezičnu sposobnost ili generator jezika koji im omogućuje da procesiraju jezik i razvijaju svoje govorne vještine (Prebeg-Vilke, 1991). Usvajanje jezika događa se spontano, izloženošću komunikaciji, a svako je dijete sposobno usvojiti bilo koji jezik kojem je izloženo. Generativisti vjeruju da dijete ne zahtijeva posebnu motivaciju za usvajanje jezika, već da već ima urođene preduvjete za taj proces.

Generativistička perspektiva dječjega govornog razvoja vidi jezičnu sposobnost kao inherentni dio ljudskoga biološkog potencijala. Prema generativistima, djeca prirodno posjeduju sposobnost usvajanja jezika koja im omogućuje stvaranje novih i ispravnih rečenica

te razumijevanje njihova značenja. Ta kognitivna sposobnost, poznata kao LAD (engl. *language acquisition device*) ili generator jezika, obrađuje jezik i potiče dijete da se usredotoči na univerzalnu, temeljnu gramatiku jezika. Generativisti vjeruju da je znanje o toj univerzalnoj gramatici urođeno djetetu i aktivira se putem izloženosti komunikaciji. Prema njihovu gledištu, djeca spontano usvajaju jezik, pa je čak i mala količina izloženosti dovoljna da dijete savlada jezik kojem je izloženo. Generativisti smatraju da dijete ne zahtijeva posebnu motivaciju za usvajanje jezika jer već ima urođene predispozicije za taj proces.

2.2. *Faze jezično-govornoga razvoja*

Razvoj govora se obično podijeli na predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalno razdoblje traje obično do oko 12. mjeseca života, a verbalno razdoblje nastavlja se nakon toga i proteže se u užem smislu do četvrte godine kada dijete stekne osnove materinskog jezika (Posokhova, 1999). Granice ranog jezičnog razvoja su se proširile sve do prenatalnog razdoblja, budući da se fetalno slušno učenje može dogoditi već oko 27. tjedna trudnoće (Hepper i Sahidullah, 1994). To je ključno za kasnije prepoznavanje zvukova, a podupire ga istraživanje koje sugerira da dijete već u embrionalnoj fazi percipira majčin glas. Također, istraživanja pokazuju da novorođenčad pokazuju veću reakciju na priče koje su im majke čitale prije rođenja, nego na nepoznate priče (Kovačević, 1996). Prva faza razvoja govora, koja traje od rođenja do 8. tjedna, obilježena je fiziološkim krikom i refleksivnim glasanjem koji odražavaju emocionalno i fiziološko stanje bebe. Način na koji dijete izražava glasove može otkriti osjeća li dijete ugodu ili neugodu. Potencijalni poremećaji govora mogu se primijetiti već tada, na primjer, ako je djetetov krik vrlo prodoran ili izrazito tih, ili ako dijete neprestano plače danima. Prva faza je važna i zbog razvoja važnih senzomotornih živčanih veza, te postupnog učenja mozga djeteta kako kontrolirati glasove i prepoznavati zvukove u okolini. Prvi socijalni smijeh obično se pojavljuje između 6. i 8. tjedna (Posokhova, 1999).

U drugoj fazi razvoja govora, koja traje od 8. do 20. tjedna, pojavljuju se smijeh i gukanje, a dijete počinje usvajati intonaciju ovisno o svom raspoloženju. Ova faza je važna jer označava prijelaz od refleksivnog spontanog glasanja prema komunikativnom glasanju. Gukanje se obično javlja u interakciji s drugima i uglavnom uključuje samoglasnike (Posokhova, 1999). Bogata emocionalna komunikacija s djetetom je izuzetno važna u ovoj fazi. Treća faza počinje između 16. i 20. tjedna te traje do 30. tjedna. Tijekom ove faze, pojavljuju se igre s glasovima

i brbljanje, a važno je spajanje odvojenih glasova u glasovne sekvence koje će kasnije poslužiti kao osnova za razvoj govora. Četvrta faza, koja počinje između 20. i 25. tjedna i traje do 50. tjedna, obilježena je socijalnim brbljanjem u igri s drugom djecom ili odraslima, što služi kao način privlačenja pažnje na sebe (Posokhova, 1999). Tijekom ove faze, razumijevanje govora se intenzivno razvija, a dijete počinje spajati različite slogove i izražavati ih uz gestovnu imitaciju. Aktivno proširivanje dječje memorije također je važno, a djetetu treba pružiti motivaciju i poticajne materijale. Ova faza se smatra vrlo osjetljivom za razvoj govora jer dijete intenzivno usvaja sve elemente materinskog jezika, a to usvajanje je spontano, za razliku od učenja. Nepravilnosti u slogovnom brbljanju ili usporeno brbljanje koje nije povezano s komunikacijom mogu biti uobičajeni problemi tijekom treće i četvrte faze (Posokhova, 1999).

Nakon predverbalnog razdoblja, dolazi verbalno razdoblje koje obično počinje prvom riječju, a to se obično događa između 12. i 18. mjeseca djetetova života. Prema kraju druge godine, dijete oblikuje svoju prvu rečenicu, često koristeći ključne riječi, što se naziva telegrafskim govorom. Oko tri i pol godine, dijete već koristi različite vrste riječi i primjenjuje osnovna gramatička pravila. Od četvrte do kraja pete godine, govor ima ključnu ulogu u kognitivnom razvoju djeteta. Djeca su tada spremna istraživati svoje okruženje te su izuzetno znatiželjna i zainteresirana za nove aktivnosti i iskustva. Također, važno je napomenuti da u dobi od šest do sedam godina djeca koriste raznolike riječi i većinom su usvojila sve vrste rečenica. Njihov vokabular je obično bogat, iako može varirati ovisno o okolini i materijalima s kojima dolaze u dodir. Po dolasku u školu, djeca počinju usvajati pisani jezik, a prethodno dobro usvojen ili naučen jezik značajno pridonosi njihovoj sposobnosti korištenja jezika u pisanom obliku (Berk, 2015).

2.3. Čimbenici jezično-komunikacijskoga i govornog razvoja djeteta rane i predškolske dobi

U suvremenom društvu ističe se važnost poticanja i podržavanja razvoja dječjega govora od najranije dobi. Bitno je imati na umu da je svako dijete jedinstveno i da je potrebno pristupiti mu na način koji odgovara njegovim potrebama i osobnosti. Osim bioloških čimbenika razvoja, okolinski faktori igraju jednako važnu ulogu. Jezična zajednica u kojoj dijete odrasta stvara temelj za razvoj govora (Velički i Katarinčić, 2011). Raznolikost poticajnih materijala, podrška od strane odgojitelja, roditelja i drugih članova djetetove okoline ključni su čimbenici u

poticanju kvalitetnog razvoja govora. Eric Lenneberg, njemački psiholog, fokusirao se na istraživanje kako biološki faktori utječu na jezični razvoj, prema Velički i Katarinčić (2011).

Mozak, kao središte našeg živčanog sustava, kontrolira pokrete, ponašanje, emocije i misli te igra ključnu ulogu u pamćenju. Kora velikog mozga podijeljena je na tri područja: Wernickeovo područje, Brocino područje te Heschlova vijuga. Wernickeovo područje zaduženo je za razumijevanje govora, Brocino područje je zaduženo za jezičnu obradu, dok je Heschlova vijuga bitna za percepciju sluha. Lenneberg (prema Velički i Katarinčić, 2011) ističe da je kritično razdoblje za usvajanje jezika od druge do trinaeste godine života te da je nakon trinaeste godine jezik teže usvojiti. Važno je poticati razvoj dječjeg govora od najranije dobi. Istraživanja su pokazala da spol i temperament djeteta utječu na brzinu jezičnog razvoja, posebno u prvim godinama. No pitanje je koliko su te razlike plod bioloških zadanosti, a koliko različitih okolinskih poticaja različitim spolovima i različitim temperamentima djece. Naime, dokazano je kako majke s djevojčicama pričaju više i apstraktnije. Kao mogući razlog toga navodi se kako se djevojčice igraju drugačije nego dječaci te se u igrama koriste više pitanjima, imenovanjima i slično (Apel i Masterson, 2004).

Zdravlje također može utjecati na dječji govor. Razvoj govora može biti usporen pod utjecajem dugotrajnih ili ozbiljnih bolesti. Govor će se slabije razvijati te je moguće prisutnost govornih ili jezičnih teškoća (Posokhova, 2008).

S druge strane, dolazi se do važnosti okolinskih faktora koji oblikuju razvoj govora. Roditelji i odgojitelji imaju ključnu ulogu u poticanju djetetovog jezičnog razvoja od najranije dobi. Oni služe kao modeli za dijete te ga potiču na razumijevanje jezika kroz opisivanje i objašnjavanje. Djeci bi se trebalo pjevati, čitati i pričati te tako potičemo njihovo aktivno sudjelovanje u dijalozima i samostalno izražavanje monolozima kako bi se razvijao njihov vokabular (Berk, 2015).

Komunikacija s djecom treba biti kvalitetna, jasna i privlačna kako bi potaknula njihov jezični razvoj. Stoga je važno da odgojitelji redovito reflektiraju svoj rad i kontinuirano unaprjeđuju svoje znanje. Vrlo je važno da se dijete osjeća sigurno i slobodno u svojoj okolini jer to pridonosi njegovom potpunom razvoju (Petrović-Sočo, 1997). Dodavanje pokreta i pokazivanje predmeta olakšava djetetu razumijevanje riječi te potiče oponašanje govora.

Osim roditelja i odgojitelja, i ostali članovi obitelji, poput braće i sestara, imaju utjecaj na djetetov vokabular i kvalitetu govora. Razvoj govora može se razlikovati ovisno o redosljedu dječjeg rođenja (Hoff, 2006). Nadalje, roditeljsko obrazovanje i socioekonomski status igraju

važnu ulogu u jezičnom razvoju djeteta. Kvalitetno provedeno vrijeme s roditeljima doprinosi djetetovom jezičnom razvoju. Također i materijalna okolina može biti više ili manje poticajna za dječja jezična iskustva i jezični razvoj. Kvalitetno pripremljeni materijali potiču pozitivna iskustva putem igre, što doprinosi djetetovom semantičkom razumijevanju jezika, odnosno stjecanju značenja riječi.

Na razvoj govora utjecat će i redoslijed rođenja djece. Istraživanja su pokazala da su prvorodena djeca izloženija jeziku u svom okruženju te je dokazano kako aktivni i pasivni rječnik je puno razvijeniji kod prvorodenog djeteta (Hoff, 2006).

Socioekonomski status (SES) utječe na jezične sposobnosti djeteta. Međutim, značajke SES-a odražavaju se na govor usmjeren djetetu, odnosno količini i kvaliteti jezičnih sadržaja koje dijete dobiva. Također, nedvojbeno utječe na kvalitetu interakcija te ponuđene situacije za jezično usvajanje (Westerlund i Lagerberg, 2008, prema Zauche, 2016). U velikom broju slučajeva djeca iz siromašnijih obitelji imaju oskudniji rječnik jer imaju i manje prilika za njegovo bogaćenje čitanjem, gledanjem filmova, kazališnih predstava itd.

U današnje vrijeme svjedoci smo sve većeg utjecaja i korištenja medija kod djece. Upravo zbog toga treba pažljivo birati sadržaje koji se nude djeci. Apel i Masterson (2004) navode kako televizijske emisije mogu pozitivno djelovati na razvoj govora djeteta ako poslije odgledane emisije odrasla osoba porazgovara s djetetom te da rekreiraju pojedine scene, razgovaraju o likovima ili da izmisle drugačiji kraj. Također, moramo imati na umu vrijeme provedeno korištenjem digitalnim medijima te kvaliteti samog sadržaja te njenoj primjerenosti.

3. DIGITALNI MEDIJI

Digitalni mediji obuhvaćaju sve oblike medijskog sadržaja koji se distribuiraju putem digitalnih tehnologija. To uključuje internet, mobilne aplikacije, društvene mreže, online igre, digitalnu televiziju, podcaste, e-knjige i ostale elektroničke medije. Kompleksnost medija u globaliziranom svijetu očituje se i u njihovoj raznolikosti te ih možemo podijeliti na analogne i digitalne (Krolo i Puzek, 2014). Mediji su sveprisutniji u našim životima pa moramo biti svjesni svega što s njima dolazi, kako pozitivnoga tako i negativnoga. Novi mediji se razlikuju od tradicionalnih medija poput tiskanih novina, televizije ili radija po tome što se informacije prenose putem digitalnih signala te su često interaktivni i prilagođeni korisnicima. Digitalni mediji omogućavaju svakodnevnu interakciju između korisnika te dostupnost informacija u svakom trenutku. Digitalni mediji igraju sve veću ulogu u životima djece predškolske dobi, posebno u suvremenom digitalnom okružju.

Iako su neki roditelji oprezni u vezi s izlaganjem svoje djece digitalnim medijima u ranoj dobi, digitalni sadržaji imaju potencijal za edukaciju, zabavu i cjelokupni razvoj kod djece, pa tako i govornog razvoja od najranije dobi. Digitalni mediji transformirali su način na koji komuniciramo i interakciju s drugima (Ciboci i Kanižaj, 2011). Društvene mreže omogućuju povezanost s prijateljima i obitelji diljem svijeta, olakšavajući dijeljenje trenutaka i ideja. Međutim, istovremeno su digitalne platforme često kritizirane zbog poticanja površnih odnosa i smanjenja kvalitete stvarne ljudske interakcije. Nadalje, digitalni mediji su promijenili način na koji pristupamo informacijama i obrazovanju. Internetske tražilice i *online* platforme omogućuju pristup ogromnom fondu znanja i resursa iz udobnosti domova. To je revolucioniralo obrazovanje, čineći ga dostupnijim i prilagodljivijim, posebno u vrijeme pandemije kada je učenje na daljinu postalo nužno. Međutim, slobodan pristup informacijama također je doveo do problema s dezinformacijama, gdje je teško razlikovati istinito od lažnoga. Isto tako, otvoreni pristup informacijama traži i visoku razinu etičnosti u raspolaganju tim informacijama. U stručnom, znanstvenom i obrazovnom radu to znači potrebu jasnog navođenja autorstva informacija koje se donose pred druge.

Digitalni mediji imaju značajan utjecaj na našu kulturu, društvo i djecu od najranije dobi (Slunjski, 2022). Utjecaj digitalnih medija na naše obrasce ponašanja, stavove i vrijednosti ne može se zanemariti. Kroz filmove, glazbu, videoigre i druge medijske sadržaje, digitalni mediji oblikuju naše kolektivno iskustvo i identitet. Međutim, istovremeno postoje zabrinutosti zbog toga kako digitalni mediji mogu poticati nasilje, stereotipe i nezdrave ideale ljepote. Kako

roditelji tako i odgojitelji trebali bi biti svjesni kakvoj vrsti medija i sadržajima izlažu djecu te koliko vremenski provode u prisustvu medija pasivno ili aktivno. Nadalje, nameće se pitanje privatnosti i sigurnosti na internetu. Digitalna era donijela je novi niz izazova u vezi s zaštitom osobnih podataka, cyber nasiljem, krađom identiteta i drugim oblicima online prijetnji. Iz godine u godinu digitalni mediji otvaraju nove mogućnosti za komunikaciju. (Ciboci i Kanižaj, 2011). Stoga je važno educirati ponajprije roditelje o sigurnosti na internetu i promicati odgovorno ponašanje na digitalnim platformama kojima izlažu svoju djecu.

Treba istaknuti i pitanja vezana uz mentalno zdravlje i dobrobit. Prekomjerna izloženost djece digitalnim medijima može dovesti do problema poput ovisnosti, anksioznosti, depresije, prekomjerne težine te nedostatka samopouzdanja. Stalna prisutnost digitalnih uređaja i stalna povezanost mogu ometati dječju sposobnost opuštanja i koncentracije te utjecati na kvalitetu njihovog sna. Istraživanja su pokazala da nakon šetnje, nakon neke dobre knjige ili posjeta prijatelja osjećamo se dobro, orno i nakon toga ćemo u najboljem raspoloženju prioniti radu. Nakon dva sata televizije ili virtualne pucnjave to nije slučaj, više nemamo volje za ništa (Spitzer, 2018). Upravo zato, ključno je pronaći ravnotežu i svjesno upravljati interakcijom s digitalnim medijima kako bismo maksimizirali koristi, a istovremeno smanjili negativne utjecaje istih. To zahtijeva odgovornost svih sudionika u društvu kako bismo osigurali da digitalni mediji služe kao alat za napredak i dobrobit djece te samim time i cijelog društva u budućnosti. Sve veći fokus digitalnih medija na djecu ima dubok utjecaj na različite aspekte dječjeg rasta i razvoja. Pravo djece i mladih na pristup digitalnim medijima i informacijama o svijetu treba biti osigurano na način koji je prikladan i prilagođen njihovoj dobi i razvojnim potrebama. Miljak (1996) navodi kako su roditelji prvi i pravi modeli svoje djece. Na taj način roditelji igraju važnu ulogu u oblikovanju zdravih navika u korištenju digitalnih medija kod djece. Utjecaj medija može biti pozitivan ako se uzmu u obzir individualne karakteristike djeteta, sadržaji kojima su izloženi te društveno i obiteljsko okružje djeteta.

Postoje brojne interaktivne aplikacije, igre i videosadržaji dizajnirani posebno za djecu predškolske dobi koje utječu na razvoj osnovnih vještina poput prepoznavanja boja, brojeva, slova te razvijanja kognitivnih i motoričkih sposobnosti. Važno je ograničiti vrijeme koje djeca provode pred ekranom te osigurati da su sadržaji koje konzumiraju prilagođeni njihovoj dobi i razvojnim potrebama. Preporučuje se da vrijeme provedeno pred ekranom bude dio uravnoteženog dnevnog rasporeda koji uključuje i druge aktivnosti poput igre na otvorenom, čitanja knjiga i interakcije s vršnjacima. Roditelji i skrbnici trebaju poticati razvoj kritičkog mišljenja kod djece prilikom konzumiranja digitalnih medija. To uključuje postavljanje pitanja,

poticanje na razmišljanje o sadržaju koji gledaju ili koriste te razgovor o onome što su naučili ili doživjeli. Važno je educirati djecu o sigurnosti na internetu već od najranije dobi. Također, uključuje učenje o osobnim podacima, postavljanje granica u vezi s interakcijom s nepoznatim osobama online te upoznavanje s konceptom pristojnog ponašanja na internetu. Važno je napomenuti da digitalni mediji daju puno više mogućnosti od same zabave (Rogulj, 2022).

Roditelji igraju ključnu ulogu u usmjeravanju djece prema kvalitetnim digitalnim sadržajima, postavljanju granica i praćenju njihove interakcije s digitalnim medijima. Obitelj je socijalni prostor u kojem djeca stječu socijalna iskustva te upravo zato moramo biti vrlo oprezni kakav prostor i materijale nudimo djeci (Ilišan, Marinković Bobinac i Radin, 2001). Redoviti razgovori o tome što dijete gleda ili koristi na internetu mogu pomoći u održavanju sigurnog i uravnoteženog digitalnog iskustva. Vrlo je važno osvijestiti roditelje da bi oni prije svega trebali biti dobar primjer djeci vlastitim promišljenim te selektivnim korištenjem medija (Kanižaj; Labaš, u: Brusić i sur., 2015). Digitalni mediji mogu biti korisni alati u edukaciji i zabavi djece predškolske dobi, ali je važno osigurati da se koriste na odgovoran i nadziran način kako bi se potaknuo zdrav razvoj djeteta.

Sve češće smo svjedoci davanja digitalnih medija u zamjenu provođenja vremena s roditeljima zbog profesionalnih ili privatnih obaveza. Razna istraživanja pokazala su kako djeca provode puno više vremena koristeći se digitalnim medijima nego što bi trebala. Na taj način digitalni mediji mogu negativno utjecati na razvoj govora te do neadekvatnog govora. Nadalje, društvena izolacija sve je prisutnija te se sve manje vremena provodi u interakciji licem u lice sa svojim vršnjacima i obitelji (McCarrick i Li, 2007). Upravo zato moramo biti svjesni svih pozitivnih i negativnih strana koje digitalni mediji donose te maksimizirati one pozitivne, biti svjesni posljedica koje ponašanje donosi. Odgovorno i pravodobno reagirati na one negativne posljedice i zaštititi dijete u najvećoj mogućoj mjeri.

4. MEDIJSKA PISMENOST

Medijska pismenost ključna je vještina pojedinca u suvremenom svijetu koji obiluje različitim medijskim sadržajima i platformama. Medijska pismenost može se objasniti kao sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i slanja poruka putem medija (Ciboci Perša, Kanižaj, Labaš, 2022). Ova vrsta pismenosti obuhvaća sposobnost kritičkog promišljanja, razumijevanja, analiziranja i interpretiranja medijskih poruka, bez obzira na format ili kanal preko kojeg se te poruke distribuiraju. Uz sveprisutnost digitalnih medija, medijska pismenost postaje sve važnija jer omogućuje ljudima da razlikuju istinite informacije od lažnih, prepoznaju manipulativne tehnike, razumiju kontekst medijskog sadržaja te ga kritički procjenjuju. Osobe koje posjeduju visoku razinu medijske pismenosti mogu aktivno sudjelovati u medijskom okruženju, izražavajući svoje mišljenje, razumijevajući implikacije medijskih poruka te pridonoseći konstruktivnoj medijskoj kulturi.

Medijska pismenost nije samo važna za pojedince, već i za društvo. Ona promiče demokratske vrijednosti, potiče pluralizam mišljenja te smanjuje mogućnost manipulacije javnim mnijenjem. Stoga je važno medijsku pismenost uvrstiti u obrazovne programe od najranijih razina obrazovanja te da se kontinuirano razvija i unaprjeđuje kako bi ljudi bili osposobljeni za uspješno snalaženje u sve kompleksnijem medijskom okruženju.

4.1. *Uloga digitalnih medija u jezičnom razvoju djeteta*

Utjecaj medija na jezični razvoj djece može biti složen i može varirati ovisno o vrsti medija, sadržaju i količini izloženosti. Ciboci i sur. (2018) navode kako se funkcije medija mogu svrstati u informiranje, obrazovanje korisnika te mediji koji se koriste u svrhu zabave.

Digitalni mediji mogu obogatiti rječnik djece izlaganjem različitim riječima i izrazima. Međutim, važno je kvaliteta i primjerenost sadržaja kako bi dijete bilo izloženo raznolikim, ali i odgovarajućim jezičnim uzorcima. Mediji poput televizije, filmova i knjiga mogu poslužiti kao izvor raznolikih jezičnih struktura, pomažući djeci da razumiju gramatičke obrasce i sintaksu jezika. No važno je da se djeci nude sadržaji koji su u skladu s njihovom razinom razumijevanja i koji su lingvistički prikladni. Interaktivni mediji poput igara i društvenih mreža mogu poticati razvoj komunikacijskih vještina, kao što su dijalog, izražavanje misli i reakcija na druge. Međutim, treba paziti da digitalni mediji ne zamijene stvarnu interakciju s drugima,

koja je ključna za razvoj socijalnih vještina. Knjige, e-knjige i edukativni sadržaji na internetu mogu poticati interes djece za čitanje i pisanje. Stoga je važno odabrati kvalitetne i interaktivne sadržaje koji potiču razvoj vještina čitanja i pisanja. S druge strane, mediji mogu izložiti djecu i neprimjerenim sadržajima, stereotipima ili nasilju, što može imati negativan utjecaj na njihov jezični razvoj i percepciju svijeta oko sebe. Stoga je važno nadzirati i filtrirati medijske sadržaje kako bi se osiguralo da su primjereni dječjoj dobi i razvojnim potrebama. Mediji mogu imati značajan utjecaj na jezični razvoj djece, ali je ključno osigurati da su izloženi kvalitetnim i primjerenim sadržajima te da se nadzire količina i vrsta medijske izloženosti kako bi se potaknuo pozitivan jezični razvoj.

Poticanje dječjeg jezičnog razvoja digitalnim medijima može biti korisno, ali zahtijeva pažljiv odabir kvalitetnih i edukativnih sadržaja te uravnotežen pristup digitalnim tehnologijama. Postoje mnoge edukativne aplikacije koje su dizajnirane kako bi poticale jezični razvoj kod djece. Ove aplikacije mogu uključivati igre za učenje slova, brojeva, boja i oblika, kao i aktivnosti za razvoj vokabulara, gramatike i fonološke svijesti. Interaktivne e-knjige mogu biti koristan alat za poticanje jezičnog razvoja kod djece. One često sadrže zvučne efekte, animacije i interaktivne elemente koji potiču dijete na aktivno sudjelovanje u priči, razumijevanje priče i razvijanje vještina čitanja. Digitalne igre i aktivnosti mogu biti zabavan način za poticanje jezičnog razvoja kod djece. Igre koje uključuju rješavanje zagonetki, traženje riječi, sortiranje pojmova ili sastavljanje rečenica mogu poticati razvoj vokabulara, gramatičkih vještina i komunikacijskih sposobnosti.

Multimedijски sadržaji poput edukativnih crtanih filmova, pjesama i priča mogu biti korisni za poticanje jezičnog razvoja kod djece. Ovi sadržaji često kombiniraju vizualne i auditivne elemente kako bi pružili bogato iskustvo učenja i razvoja jezika. Za stariju djecu *online* resursi za učenje stranih jezika mogu biti korisni za razvoj jezičnih vještina. Interaktivne lekcije, igre, vježbe izgovora i videozapisi mogu pomoći djeci da nauče nove jezike i prošire svoj vokabular. Važno je napomenuti da digitalni mediji trebaju biti samo jedan dio cjelovitog pristupa poticanju jezičnog razvoja kod djece. Roditelji i skrbnici trebaju osigurati uravnotežen pristup digitalnim tehnologijama te kombinirati digitalne aktivnosti s tradicionalnim metodama poticanja jezičnog razvoja, poput čitanja knjiga, razgovora i igre. Također je važno odabrati kvalitetne sadržaje koji su primjereni djetetovoj dobi i razvojnim potrebama.

4.2. *Pozitivne strane digitalnih medija*

Mediji mogu biti izvor obrazovnih sadržaja koji pomažu u učenju novih informacija, vještina i koncepata. Televizija, internet, e-knjige i aplikacije mogu pružiti pristup edukativnom sadržaju koji podržava formalno i neformalno učenje. Mediji pružaju informacije o aktualnim događajima, vijestima, znanstvenim otkrićima i društvenim pitanjima. To omogućuje ljudima da budu informirani o svijetu oko sebe i da razvijaju širu sliku društva. Filmovi, glazba, knjige, videoigre i drugi medijski sadržaji pružaju zabavu i mogu biti izvor opuštanja i rekreacije. Oni mogu potaknuti kreativnost, maštu i emocionalno zadovoljstvo kod ljudi. Mediji omogućuju ljudima da se povežu s drugima diljem svijeta. Društvene mreže, online zajednice i platforme za komunikaciju omogućuju ljudima da dijele svoje misli, ideje i iskustva te da izgrade virtualne i stvarne zajednice. Mediji mogu podizati svijest o važnim društvenim, ekološkim i političkim pitanjima. Kampanje, dokumentarci, članci i druge medijske inicijative mogu potaknuti ljude na promišljanje, aktivizam i promjenu. Nadalje, mediji mogu promicati raznolikost, inkluzivnost i poštovanje različitosti. Pravilno odabrani medijski sadržaji mogu prikazati različite kulture, identitete, jezike i perspektive te promicati toleranciju i razumijevanje među ljudima. Ovi pozitivni aspekti medija mogu imati značajan utjecaj na živote ljudi i društvo općenito, pružajući brojne koristi i prilike za osobni razvoj, edukaciju i zabavu.

Brojne su pozitivne strane medija za djecu rane i predškolske dobi. No Price (2009) ističe kako informacijske i komunikacijske tehnologije moraju biti usklađene sa svim teorijama dječje igre i učenja. Digitalni mediji mogu pružiti raznolike i interaktivne edukativne sadržaje koji potiču razvoj kognitivnih vještina kao što su prepoznavanje boja, brojeva, slova i oblika. Aplikacije, igre i animirani sadržaji mogu biti korisni alati za učenje i istraživanje. Kvalitetni medijski sadržaji mogu pružiti djetetu priliku da čuje bogat rječnik i raznolike jezične obrasce. Gledanje edukativnih crtanih filmova, slušanje priča ili pjevanje pjesmi mogu poticati razvoj vokabulara, razumijevanje gramatike i sintakse te poticati ljubav prema čitanju i pisanju. Interaktivni medijski sadržaji mogu poticati razvoj kognitivnih vještina poput pamćenja, logičkog razmišljanja, rješavanja problema i kreativnosti. Igre koje zahtijevaju rješavanje zagonetki, sortiranje ili prepoznavanje uzoraka mogu pružiti djetetu priliku da razvije te važne vještine. Kvalitetni medijski sadržaji mogu potaknuti djetetovu maštu i kreativnost. Gledanje animiranih filmova, slušanje priča ili stvaranje vlastitih digitalnih umjetničkih djela mogu potaknuti djetetovu kreativnost i inspiraciju. Interaktivni medijski sadržaji koji omogućuju interakciju s drugom djecom ili roditeljima mogu pomoći u razvoju socijalnih vještina. Igre

koje potiču suradnju, dijeljenje i komunikaciju mogu biti korisne za razvoj socijalnih vještina. Ilišin, Marinović Babinac i Radin (2001) smatraju kako djeca žele podijeliti s drugima dojmove i razmišljanja o onome što su čitala, gledala i slušala. Moramo imati na umu da sadržaji budu razvojno primjereni, poučni i zanimljivi djeci.

Važno je napomenuti da je ključno odabrati kvalitetne, edukativne i razvojno prikladne medijske sadržaje te osigurati da dijete ne provodi previše vremena pred ekranom. Roditelji i skrbnici igraju ključnu ulogu u nadziranju djetetove medijske izloženosti i osiguravanju uravnoteženog pristupa digitalnim medijima.

4.3. Negativne strane digitalnih medija

Mediji mogu imati i štetan utjecaj na djecu predškolske dobi ako nisu kontrolirani ili filtrirani. Rogulj (2022) navodi kako brzim razvojem tehnologije dolazi do promjena koja se teško prati financijski. Djeca mogu biti izložena nasilnim ili neprimjerenim sadržajima putem televizije, interneta, videoigara ili drugih medija. To može imati štetan utjecaj na njihov emocionalni razvoj i ponašanje te ih može izložiti neprikladnim konceptima ili situacijama. Prekomjerna izloženost medijima može dovesti do smanjene pažnje, koncentracije i sposobnosti za duboko razmišljanje kod djece. Brzi rezovi, šareni efekti i brza promjena sadržaja u medijima mogu potaknuti kratkotrajnu pažnju i impulzivno ponašanje. Kreativnost je prepoznata kao ključna vještina 21. stoljeća te se pokazala velika doza zabrinutosti da digitalna tehnologija može omesti dječju maštu i kreativnost (Rogulj, 2022).

Prekomjerna upotreba medija može dovesti do ovisnosti o ekranima i smanjenja interakcije sa stvarnim svijetom. Djeca mogu postati preokupirana digitalnim sadržajima te mogu imati poteškoće u uspostavljanju zdravih navika i socijalnih odnosa (Spitzer, 2018). Mediji često prikazuju nerealne ili idealizirane slike svijeta, tijela, ljepote i uspjeha. Ovo može dovesti do nerealnih očekivanja i poremećaja samopouzdanja kod djece te ih može izložiti pritisku da imitiraju ili postignu nedostižne standarde. Prekomjerna izloženost medijima može dovesti do smanjene fizičke aktivnosti kod djece, što može pridonijeti pretilosti, lošem zdravlju i drugim zdravstvenim problemima. Roditelji i skrbnici trebaju biti svjesni svih spomenutih negativnih aspekata medija i poduzeti korake kako bi ograničili izloženost djece neprikladnim sadržajima, nadzirali količinu vremena provedenog pred ekranima te osigurali uravnotežen pristup medijima i aktivnostima u stvarnom svijetu.

Pretjerana uporaba digitalnih medija može prouzročiti kod djece i teškoće vezane uz govor i komunikaciju. Najčešće se one prepoznaju kao usporen jezično-govorni razvoj, nedovoljno razvijen govor te kao posebne jezične teškoće. Djeca s nedovoljno razvijenim govorom koriste se manjim brojem riječi te ponekad imaju teškoća razumijevanja pitanja (Benc-Štuka, 2010). Nerazvijen govor je najteži oblik teškoće u kojem dijete uopće ne govori ili se koristi vrlo malim brojem riječi te mu je vokabular nerazvijen i slab (Benc Štuka, 2010).

Važno je da roditelji i skrbnici prepoznaju znakove govornih teškoća kod djece predškolske dobi te potraže stručnu pomoć ako primijete bilo kakve zabrinjavajuće simptome. Rana intervencija i podrška ključni su za prevladavanje govornih teškoća i poticanje djetetova jezičnoga razvoja. Stručnjaci poput logopeda mogu pružiti evaluaciju, terapiju i smjernice za roditelje kako bi podržali dijete u prevladavanju govornih izazova.

5. DIGITALNI MEDIJI I POTICANJE RAZVOJA DJEČJEGA JEZIKA I GOVORA

Digitalni mediji mogu igrati značajnu ulogu u poticanju dječjeg govornog razvoja, o čemu svjedoče brojna strana istraživanja, ali i sve veći broj istraživanja u Hrvatskoj. Uvođenje digitalnih alata u ranoj dobi može pružiti djeci dodatne mogućnosti za učenje jezika i govorne vještine kroz interaktivne i multimedijske sadržaje. Ključno je da roditelji pažljivo biraju sadržaje koji su prilagođeni dobi i interesima djece, te da aktivno sudjeluju u njihovu korištenju. Postoji sve veći broj resursa koji su dostupni na hrvatskom jeziku, što dodatno pomaže djeci u učenju i razvoju govora.

5.1. Digitalni alati za poticanje razvoja materinskog (hrvatskoga) jezika

Sunčica je edukativni softver za učenje i igru djece. Namijenjen je djeci predškolske i školske dobi. Pomoću njega djeca usvajaju/uče brojeve, slova, prirodne znamenitosti, pojmove iz prirode, matematike te pravila u prometu. Glavni lik je Sunčica koja komunicira s djetetom i potiče dijete na rješavanje određenih zadataka. Neke od najpoznatiji igri su Sunčica među brojevima i Sunčica kroz Hrvatsku (Sunčica, 2023). Djeca uče nove pojmove te na taj način razvijaju i bogate svoj vokabular, prepoznaju slova, riječi i brojke koje mogu upotrebljavati. Sadržaji su vizualno vrlo privlačni kao što možemo vidjeti na slici 1.

Slika 1. *Sunčica*. Izvor: <https://www.32bita.hr/suncica> (Pristupljeno: 14. 4. 2024.)

Mala učilica (slika 2) vrlo je korisna edukativna računalna igra te softver. Djeci predškolske dobi pomaže pri učenju i razvoju vokabulara. Na taj način djeca razvijaju jezik i

govorne vještine. Glavni likovi Mina i Morfek vode djecu kroz pustolovine. Raznim zadacima na koje nailaze djeca proširuju svoj vokabular te utječu na razvoj pamćenja (Učilica, 2023).

Slika 2. *Mala učilica*. Izvor: <https://www.markottel.hr/Site/page/mala-ucilica> (Pristupljeno: 14.04.2024.)

Projekt *Kompetencijska mreža na informacijsko-komunikacijskim tehnologijama za inovativne usluge namijenjene osobama sa složenim komunikacijskim potrebama (ICT-AAC)* pokrenut je kao pomoć osobama s govorno-jezičnim teškoćama.. Projekt sadrži niz obrazovnih i komunikacijskih aplikacija koje se koriste u radu s djecom. Aplikacija pomaže pri čitanju, pisanju te proširuje vokabular riječi. Aplikacije sadrži simbole, fotografije i zvučne zapise koji osiguravaju osobama s poteškoćama da zadovolje svoje potrebe te im omogućuju lakšu komunikaciju s okolinom. Uz navedeno, ICT-AAC aplikacija *Egalerija* omogućuje djeci samostalno mogu umetnuti fotografije u vremenski slijed i prepričati priču. Na taj način djeluju na govorni razvoj te ovladavanja vještina čitanja i pisanja.

Neke od aplikacija ICT-AAC-a je *Ćiribu Ćiriglas* (slika 3) namijenjena djeci svih uzrasta. Aplikacija djeluje na djetetov razvoj fonoloških sposobnosti, slušne diskriminacije, te (pred)vještina čitanja i pisanja, kao i za uvježbavanje pravilne artikulacije pojedinih glasova. Za postepeno učenje, aplikacija nudi 4 razine težine ovisno o tome što želimo izvježbati. Aplikacija pomaže pri automatiziranju pravilnog izgovora, jačanju fonološku svjesnost i vještine čitanja, a uz papir i olovku razvijanja vještine pisanja.

Slika 3. Čiribu Čirglas. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Aplikacija *Susretnica* kreirana je kako bi povećala svijest o važnosti pravilnog pristupa osobama s različitim vrstama invaliditeta. Često se događa da ljudi, želeći pomoći osobama s invaliditetom, zbog nepravilnog pristupa dovedu i sebe i tu osobu u neugodan položaj, što može rezultirati time da u budućnosti izbjegavaju pružati pomoć. Ova aplikacija nastoji na praktičnim i životnim primjerima prikazati ispravan način pristupa.

Aplikacija na atraktivan način (slika 4), uz izbor jednog od dva ponuđena avatara, prikazuje različite situacije te kroz kviz korisniku pruža ispravne informacije o pristupu i komunikaciji s osobama s invaliditetom. Također je pristupačna osobama s različitim vrstama invaliditeta, s ugrađenim opcijama poput simulacije rada čitača zaslona.

Slika 4. *Susretnica*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Aplikacija ICT-AAC *Matematička igraonica* (slika 5) značajno doprinosi matematičkom opismenjavanju potičući razvoj matematičkih (pred)vještina poput razumijevanja postojanja objekata, prepoznavanja i razlikovanja količine, manipulacije brojevima, razumijevanja redoslijeda brojeva te općeg razumijevanja brojevnog sustava. Postoji veza između jezičnih i matematičkih sposobnosti, a mnogi matematički koncepti usvajaju se puno prije formalne edukacije.

Djeca lakše razumiju matematičke koncepte ako ih mogu iskusiti kroz konkretne primjere, što je ključna vrijednost ove aplikacije. Osim što ih uvodi u matematičke koncepte, aplikacija djecu upoznaje s matematičkim jezikom koji može biti zbunjujući. Matematičke riječi i izrazi djeci su neuobičajeni, stoga je ranije usvajanje matematičkih izraza i simbola od velike važnosti.

Slika 5. *Matematička igraonica*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

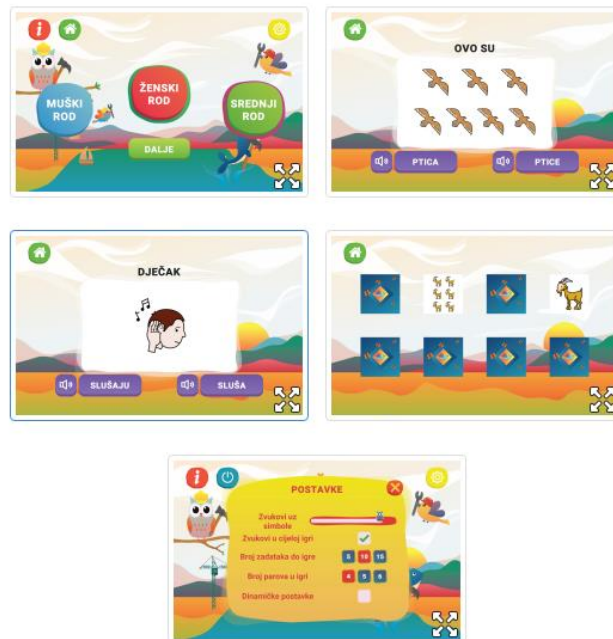
Slovarica olakšava učenje povezanosti između vizualnih simbola i fonologije. Kombinacija vizualnih i auditivnih simbola potiče i unapređuje ranu pismenost potrebnu za čitanje i pisanje kod djece. Osim proširivanja rječnika (razumijevanje i korištenje riječi), djeca unaprjeđuju znanja razumijevanja i namjere pisanja.

Korištenjem *Slovarice*, djeca se upoznaju s važnim predvještinama čitanja kao što su imenovanje i prepoznavanje slova/glasa na početku riječi, organizacija slova i riječi (smjer s lijeva na desno), vizualne karakteristike slova i riječi, pravila o riječima te vještine predviđanja (slika 6). Aplikacije se može koristiti u obiteljskom okružju i/ili u predškolskim ustanovama. *Slovarica* je pogodna za svu djecu, uključujući i onu koja ne trebaju dodatnu stručnu podršku.

Slika 6. *Slovarica*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Jezična gradilica namijenjena je poticanju morfološkog razvoja. Aplikacija korisnicima na vizualno atraktivan (slika 7) način približava gramatičke morfeme za imensku i glagolsku množinu. Aplikacija je primjenjiva u predškolskih ustanova te u obiteljskom okruženju. Aplikacija je vrlo korisna te utječe na jezični razvoj djece.

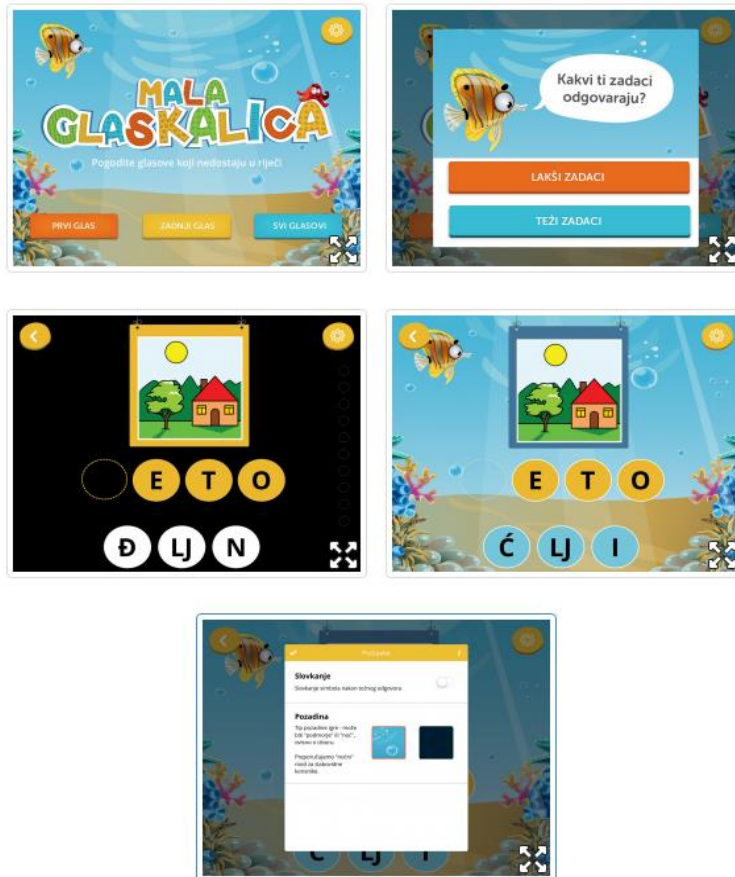
Slika 7. *Jezična gradilica*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Aplikacija ICT-AAC *Pisalica* pomaže u učenju pravilnog pisanja grafema, što je rijetko zastupljeno u dostupnim aplikacijama. Poznavanje i imenovanje slova, zajedno s fonološkom svjesnošću, ključni su pokazatelji spremnosti za čitanje (slika 8). Osim imenovanja slova, od djece se na početku školovanja očekuje da savladaju pravilnu orijentaciju i pravila pisanja za svako slovo. Također, mnoge odrasle osobe ne znaju pravilan način zapisa te tako postaju loši modeli te uče djecu na neispravan način. Takve pogreške kasnije nije lako ispraviti.

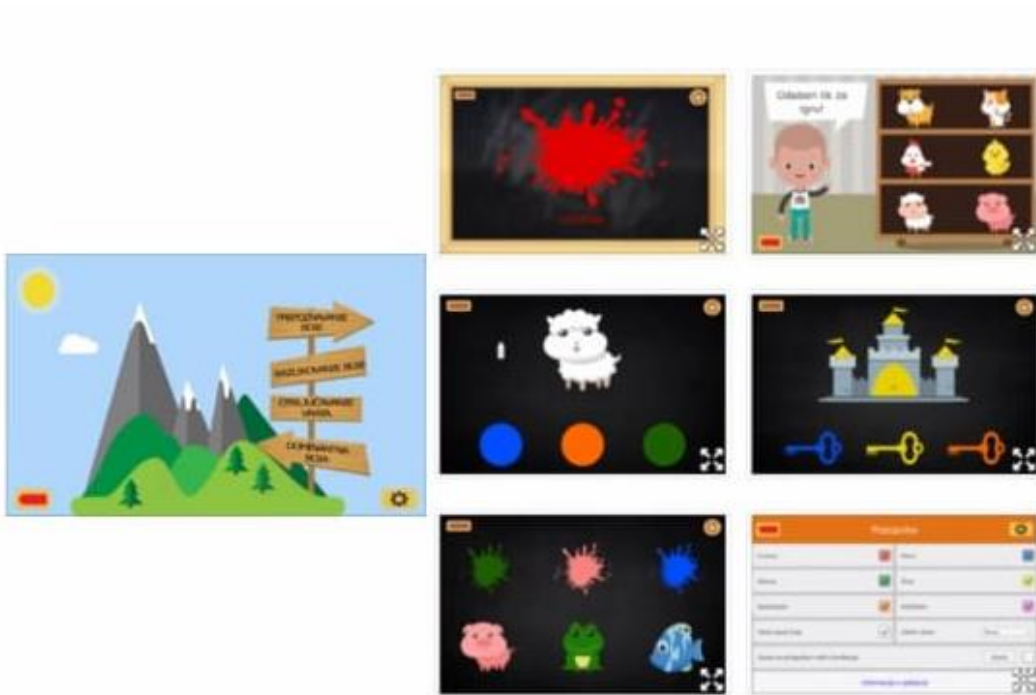
Slika 8. *Pisalica*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Mala Glaskalica (slika 9) pomaže u razvoju fonološke svjesnosti. Uključuje prepoznavanje prvog, zadnjeg ili svih glasova u riječi. Aplikacija nudi zadatke različite složenosti, a korisnici mogu birati između šest različitih "težina" igre. Svaka riječ je popraćena slikom koja predstavlja pojam te riječi, izgovaranje cijele riječi te slovkanje riječi (ICT-AAC, 2022).

Slika 9. *Mala Glaskalica*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Učimo boje koristi audiovizualne elemente bliske djeci, fokusirajući se na jednostavno i konkretno. Ponuđene su četiri razine progresivne težine s ciljem olakšavanja učenja, prepoznavanja i razlikovanja boja na zabavan način (slika 10). U postavkama možemo odabrati boje koje želimo koristiti, glas ili prikaz teksta. Aplikacija je razvijena u suradnji sa stručnim timom Specijalne bolnice za kronične bolesti dječje dobi Gornja Bistra, te je prilagođena izgledom i funkcionalnostima djece s višestrukim teškoćama (ICT-AAC, 2023).

Slika 10. *Učimo boje*. Izvor: <http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije> (Pristupljeno: 10.05.2024.)

Vježbenica *Kokolingo* (slika 11) je razvijena u Hrvatskoj. Interaktivni multimedijски sadržaji pružaju širok izbor vježbi, prilagođenih za rad s djetetom kod kuće. Aplikacija je napravljena s ciljem pomoći djeci u korekciji nepravilnog izgovora glasova kroz zabavne aktivnosti. Negativna strana ove aplikacije je to što je dostupna za besplatno isprobavanje i korištenje tijekom 15 dana. Moguće aktivnosti podijeljene su od lakših do složenijih. Na taj način dijete neometano uči i razvija svoja znanja na način prilagođen njemu i njegovim potrebama.

Slika 11. *Kokolingo*. Izvor: <https://www.kokolingo.hr/> (Pristupljeno: 07.05.2024.)

Ovi digitalni alati mogu biti koristan dodatak vježbama u razvoju govora kod djece. Važno je odabrati alate koji odgovaraju djetetovim potrebama, interesima i razini razvoja. Također, preporučuje se korištenje alata pod nadzorom roditelja ili stručnjaka za razvoj govora.

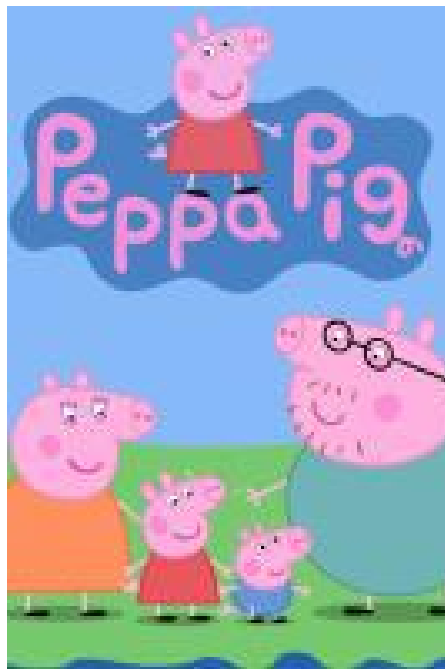
Osim raznih aplikacija koje pripomažu i utječu na razvoj govora moramo spomenuti i neke televizijske sadržaje koje djeluju na dijete i njegov razvoj govora. Prepoznavanje kvalitetnog digitalnog sadržaja za djecu predškolske dobi ključan je za njihovo sigurno i produktivno korištenje tehnologije. Kvalitetan sadržaj potiče djecu na aktivno sudjelovanje kroz igre, zadatke i aktivnosti koje zahtijevaju razmišljanje i rješavanje problema. Nadalje, sadržaj bi trebao biti prilagođen razvojnoj razini djeteta, s odgovarajućim jezikom, temama i složenošću zadataka. Grafika, boje i animacije trebaju biti privlačne, ali ne previše stimulirajuće ili zbunjujuće. Kvalitetan sadržaj trebao bi uključivati pozitivne poruke i o prijateljstvu, poštovanju, dijeljenju i drugim važnim vrijednostima. Također, trebali bi izbjegavati aplikacije i digitalne sadržaje koji sadrže reklame, posebno one koje nisu prikladne za djecu.

Crtani fim *Mišo i Robin* (slika 12) prate avanture glavnih likova, Miše i Robina, dva najbolja prijatelja koji zajedno prolaze kroz razne avanture. Mišo je simpatični miš, dok je Robin vjeverica. Ova serija obično se fokusira na njihove svakodnevne dogodovštine, gdje se suočavaju s raznim izazovima i uče važne lekcije o prijateljstvu, suradnji i rješavanju problema. Mišo i Robin je namijenjen djeci predškolske dobi te se ističe po svojoj veseloj animaciji, jednostavnom humoru i poučnim elementima. Kroz seriju, djeca mogu naučiti o važnosti međusobnog poštovanja, timskog rada, rješavanja sukoba na miran i konstruktivan način te utječe na jezični razvoj djece.

Slika 12. *Mišo i Robin*. Izvor: <https://juhuhu.hrt.hr/emisija/29/miso-i-robin> (Pristupljeno: 03.04.2024.)

Peppa Pig je popularni britanski animirani crtani film koji prati avanture Peppa, antropomorfne svinje, i njezine obitelji i prijatelja (slika 13). Osmišljena za predškolsku djecu i fokusira se na svakodnevne situacije s kojima se djeca mogu poistovjetiti, poput odlaska u vrtić, igre s prijateljima, posjeta obitelji i sl. Glavni likovi uključuju Peppu, njezinog brata Georgea, roditelje Mummy Pig i Daddy Pig te raznolik skup prijatelja i obitelji. Peppa Pig je poznata po svom prepoznatljivom stilu animacije, jednostavnom humoru i poučnim elementima koji potiču razvoj osnovnih vještina kod djece, poput prepoznavanja oblika, brojeva i boja te razvijanju vokabulara.

Slika 13. *Peppa Pig*. Izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=YJfE-59a7DA> (Pristupljeno: 11.04.2024.)

Dora istražuje je američki animirani crtani film. Glavni lik je Dora koja se s prijateljima, uključujući i njezinog ljubimca, upušta u razne avanture i istražuje svijet oko sebe (slika 14). Crtani film je osmišljen za predškolsku djecu s ciljem poticanja interakcije i učenja kroz zabavu.

Glavna obilježja ovog crtanog filma su interaktivnost i poučnost. Tijekom epizoda, Dora često postavlja pitanja gledateljima i potiče ih da sudjeluju u rješavanju zadataka ili prepoznavanju predmeta na ekranu. Također, Dora uči gledatelje osnovne vještine poput brojanja, prepoznavanja oblika i boja te osnovnih riječi na stranim jezicima poput španjolskog.

Slika 14. *Dora istražuje*. Izvor: <https://test-juhuhu.hrt.hr/emisija/56/dora-istrazuje> (Pristupljeno: 17.04.2024.)

Osim televizijski sadržaja u današnje vrijeme neizostavne su i videoigre. Videoigre, kao jedan od najpopularnijih oblika zabave među djecom, mogu imati značajan utjecaj na njihov jezični razvoj. Iako se često ističu negativne strane igranja videoigara, važno je prepoznati i pozitivne aspekte, posebno kada su igre pažljivo odabrane i igrane u umjerenim količinama. Kvaliteta videoigara za djecu predškolske dobi određena je njihovom edukativnom vrijednošću, primjerenošću dobi, interaktivnošću, dizajnom, pozitivnim porukama i mogućnošću uključivanja roditelja. Odabirom igara koje ispunjavaju ove kriterije, roditelji mogu osigurati da njihova djeca imaju pozitivno i produktivno iskustvo s digitalnim medijima, što može značajno doprinijeti njihovom ranom razvoju.

Jedan od ključnih načina na koji videoigre mogu doprinijeti jezičnom razvoju jest njihova poticajnost za bogaćenje vokabulara i usvajanje složenih jezičnih konstrukcija kojima obiluju mnoge igre. Igre koje uključuju puno čitanja, kao što su avanturističke igre i igre uloga, mogu djeci pomoći da prošire svoj vokabular i poboljšaju razumijevanje složenih rečenica i konteksta. Na primjer, igre koje prate narativne priče često koriste bogat i raznovrstan jezik, što može pridonijeti djetetovoj sposobnosti razumijevanja i korištenja novih riječi (Ciboci i

Kanižaj, 2011). Interaktivna priroda videoigara također može poboljšati jezične vještine djece. Igre koje zahtijevaju komunikaciju s drugim igračima, posebno one koje se igraju online, mogu poboljšati verbalne vještine djece. Kroz suradnju i timski rad, djeca uče izražavati svoje misli i potrebe jasno i učinkovito. Ova vrsta interakcije može biti posebno korisna za razvoj pragmatičnih jezičnih vještina, kao što su sposobnost održavanja razgovora i prilagođavanje jezika različitim društvenim situacijama. Pored toga, mnoge edukativne videoigre dizajnirane su posebno za poticanje jezičnog razvoja. Ove igre često uključuju aktivnosti koje poboljšavaju fonološku svjesnost, prepoznavanje slova i riječi, te čitanje i pisanje. Korištenje ovih igara u edukativnom okružju može biti koristan dodatak tradicionalnim metodama podučavanja jezika.

Međutim, važno je napomenuti da nije svaka videoigra jednako korisna za jezični razvoj. Roditelji i odgojitelji trebaju pažljivo birati igre koje su primjereno dizajnirane i koje nude sadržaj prilagođen dobi i jezičnim potrebama djeteta. Prekomjerno igranje videoigara, bez nadzora i uvida u sadržaj, može dovesti do negativnih posljedica, uključujući smanjenje vremena provedenog u drugim važnim jezičnim aktivnostima kao što su čitanje knjiga i razgovor s obitelji.

U konačnici, videoigre mogu biti vrijedan alat za poticanje jezičnog razvoja ako se koriste pravilno. One mogu obogatiti djetetov vokabular, poboljšati verbalne vještine i pružiti dodatne mogućnosti za učenje i praksu jezika. Ključ je u pronalaženju ravnoteže i osiguravanju da igre koje djeca igraju budu kvalitetne i edukativne. Uz odgovarajući nadzor i smjernice, videoigre mogu postati značajan dio dječjeg jezičnog razvoja i općeg obrazovanja.

5.2. Digitalni alati za poticanje razvoja stranog jezika / stranih jezika

Digitalni mediji mogu značajno pomoći u razvoju govora na stranim jezicima djece predškolske dobi, nudeći interaktivne i multimedijske alate koji potiču učenje jezika na zanimljiv i zabavan način. U današnje vrijeme svjedoci smo sve veće važnosti višejezičnosti u svijetu. Poticanje višejezičnosti od rane dobi donosi brojne prednosti koje utječu na različite aspekte dječjeg razvoja. Integracijom većeg broja jezika u svakodnevni život i obrazovanje, roditelji, odgojitelji i učitelji mogu pružiti djeci alate koji će im koristiti tijekom cijelog života, kako u osobnom tako i u profesionalnom smislu. Višejezičnost ne samo da obogaćuje dječje jezične i kognitivne vještine, već ih također priprema za život u sve više međusobno povezanoj globalnoj zajednici.

Na *YouTube Kids* (slika 15) za učenje i zabavu možemo pronaći sadržaje prilagođene djeci uz prisutnu kontrolu roditelja. Možemo pronaći mnogo pjesama te brojalica na materinskom, ali i na stranom jeziku. Sadržaj koji dajemo djeci bi trebao biti razvojno primjeren i individualiziran. Na taj način sadržaji utječu na razvoj govora te bogate rječnik i proširuje vokabular. Sadržaji primjereni djeci potiču slobodan i tečan razgovor te uvelike smanjuje teškoće u govoru i potiču pravilan izgovor glasova. Korištenjem YouTube Kids-a djeca promišljaju o izrazima koje su čula te usvojila i tako formiraju predodžbu o svijetu i okružju u kojem žive (YouTube Kids, 2023).

Slika 15. *YouTube Kids*. Izvor: <https://www.youtubekids.com/> (Pristupljeno: 10.03.2024.)

Na današnjem tržištu dostupne su brojne aplikacije za učenje stranih jezika. Među njima se izdvaja Duolingo, koja je osmišljena za djecu predškolske i školske dobi. Omogućuje djeci učenje jezika putem igre i interakciju sa zabavnim likovima. Proces učenja je implicitan, odvija se kroz iskustvo i interakciju unutar aplikacije. Duolingo koristi svakodnevne životne situacije kako bi vizualno privukao pažnju korisnika na najvažnije informacije, čime im olakšava prepoznavanje i pamćenje. Aplikacija je besplatna i nudi više od 40 jezika za razvoj govornih vještina (Duolingo, 2023).

Magic English je Disneyeva kolekcija za djecu s interaktivnim DVD-om s igrama, crtanim filmovima, pjesmama i zagonetkama za usvajanje engleskog jezika. Djeca kroz razne situacije uče engleske riječi i izraze, a u tome im pomažu Disneyjevi junaci (Knjigoriaplanet, 2023).

Aplikacija Speech Blubs koristi interaktivne igre i videozapise kako bi potaknula razvoj govora kod djece. Sadrži različite teme poput glasova, zvukova životinja, riječi, fraza i rečenica te omogućuje djetetu da oponaša izgovor i vježba izgovaranje riječi. Korištenjem aplikacije moramo obratiti pažnju na sadržaj koji dajemo djeci s obzirom na dob i razvojne mogućnosti.

Aplikacija Articulation Station pruža vježbe za različite fonetske vještine, poput izgovora zvukova, slogova i riječi. Sadrži zabavne igre i aktivnosti koje pomažu djeci da poboljšaju artikulaciju i jasnoću govora. Uz pomoć aplikacije djeca razvijaju jezične vještine te proširuju svoj vokabular.

Serijska aplikacija Toca Boca nudi niz kreativnih igara i aplikacija koje potiču razvoj jezičnih vještina kod djece. Primjerice, aplikacija "Toca Kitchen" omogućuje djeci da eksperimentiraju s hranom i imitiraju zvukove hrane, dok aplikacija "Toca Doctor" potiče opisivanje simptoma i komunikaciju s pacijentima. Djeca uz pomoć aplikacije usvajaju nove pojmove i izraze te proširuju svoj vokabular.

Aplikacija Proloquo2Go je osmišljena za djecu s teškoćama u govoru ili komunikaciji. Pruža različite simbole i slike koje djeca mogu koristiti kako bi izražavala svoje misli, potrebe i želje, potičući razvoj komunikacijskih vještina. Aplikacija im uvelike može pomoći u svakodnevnom životu te olakšati svakodnevne potrebe i interese.

6. ULOGA RODITELJA U PROCESU POTICANJA DJEČJEGA JEZIČNOGA RAZVOJA UPORABOM MEDIJA

U suvremenom svijetu dječje okruženosti medijima, uloga roditelja je ključna u vođenju djece kroz raznoliki medijski krajolik te u osiguravanju sigurne i pozitivne medijske izloženosti. U procesu medijske pismenosti roditelji su ti koji trebaju biti prvi u ojačavanju vlastitih kompetencija kako bi što kvalitetnije mogli poticati isto kod vlastite djece (Rogulj, 2022). Roditelji trebaju nadzirati i filtrirati medijske sadržaje na koje su izložena njihova djeca, osiguravajući da su primjereni njihovoj dobi, razvojnim potrebama i vrijednostima obitelji. Roditelji imaju ulogu u edukaciji djece o medijskoj pismenosti, učenju kako kritički promišljati o medijskim porukama, prepoznavati manipulativne tehnike te razumjeti implikacije medijskih sadržaja. Važno je da roditelji postavljaju granice i pravila u vezi s korištenjem medija kod kuće, uključujući ograničenje vremena pred ekranom, odabir prikladnih sadržaja te vrijeme i mjesto korištenja medija. Laboš (2015) navodi kako roditelji često ne znaju čime se djeca sve služe te bi trebali biti velika podrška svome djetetu u razvoju njegove autonomije.

Roditelji trebaju otvoreno komunicirati s djecom o medijskim iskustvima, pitajući ih o onome što gledaju, slušaju ili igraju te potičući ih da dijele svoje misli, osjećaje i dojmove. Roditelji imaju važnu ulogu u modeliranju pozitivnog ponašanja u vezi s medijima, pokazujući djeci kako koristiti medije na odgovoran i uravnotežen način te kako se nositi s izazovima i rizicima digitalnog svijeta. Roditelji trebaju biti podrška svojoj djeci u razumijevanju i rješavanju problema koji se mogu pojaviti u vezi s medijima, pružajući im smjernice, podršku i sigurno okruženje za dijeljenje svojih iskustava. Ciboci i Kanižaj (2011) smatraju kako roditelji moraju obratiti pažnju na jasnoću motiva kod gledanja sadržaja te dijalog nakon različitih aktivnosti. Zabrana nikada nije rješenje, svrsishodnije je da se određeni poticajni sadržaji prilagode djetetovim potrebama i djetetovoj rutini. Uloga roditelja u svijetu medija je kompleksna i višestruka, obuhvaćajući nadzor, edukaciju, podršku i modeliranje pozitivnih medijskih navika. Kroz svoju aktivnu ulogu, roditelji mogu pomoći svojoj djeci da razviju kritičko razmišljanje, medijsku pismenost te zdrave i uravnotežene odnose s medijima.

6.1. *Zaštita djeteta*

Zaštita djece od loših strana digitalnih medija iznimno je važna zbog potencijalnih rizika koji su prisutni u online okruženju. Ciboci i sur (2018) medijsku pismenost smatraju važnim dijelom u prepoznavanju lažnih i netočnih informacija koje se pojavljuju u medijima. Roditelji bi trebali postaviti jasne granice u vezi s korištenjem digitalnih medija, uključujući ograničenje vremena provedenog pred ekranom te određivanje pravila o korištenju određenih aplikacija ili mrežnih stranica. Redoviti nadzor aktivnosti djeteta na digitalnim uređajima može pomoći roditeljima da budu svjesni s kim se dijete povezuje, kakav sadržaj konzumira i kako se ponaša online. Korištenje alata za filtriranje i blokiranje sadržaja može pomoći roditeljima da kontroliraju što dijete može pristupiti na internetu, smanjujući izloženost neprikladnim ili nasilnim sadržajima. Roditelji bi trebali educirati svoju djecu o sigurnosnim rizicima na internetu, uključujući potencijalne opasnosti od dijeljenja osobnih podataka, komunikacije s nepoznatima i cyberbullyinga. Otvoren razgovor o online iskustvima i problemima koji se mogu pojaviti može pomoći roditeljima da bolje razumiju potrebe i brige djeteta te da pruže podršku i smjernice za sigurno korištenje digitalnih medija. Rogulj (2022) smatra kako nikada nije rano početi s medijskim obrazovanjem te je vještina upotrebe medija od velike važnosti. Postoje razni zaštitni alati kako bi roditelji bili upoznati sa sadržajem koji djeca gledaju te ograničili određene stvari koje nisu primjerene dobi djeteta.

Roditelji bi trebali biti primjer pozitivnog i odgovornog korištenja digitalnih medija, pokazujući djeci kako se nositi s izazovima i rizicima online svijeta. Poticanje djece da razvijaju kritičko razmišljanje i medijsku pismenost pomaže im da prepoznaju manipulativne tehnike, lažne vijesti i druge oblike online prijevara. Kombinacijom ovih strategija, roditelji mogu pomoći zaštititi svoju djecu od loših strana digitalnih medija i osigurati da imaju pozitivno i sigurno iskustvo u online svijetu.

6.2. Vrijeme provedeno uz digitalne medije

Vrijeme provedeno korištenjem digitalnim medijima kod djece predškolske dobi je važno pitanje za roditelje i skrbnike. Prema preporukama Američke pedijatrijske akademije, djeca mlađa od 18 mjeseci ne bi se trebala služiti digitalnom tehnologijom jer se, prema istraživanjima, smanjuje njihov kognitivni razvoj, razvoj jezičnih vještina i razvoj vokabulara. Unatoč rizicima koje donosi, nije ju dobro isključiti iz djetetova života u želji da se spriječe negativne posljedice. Djeca svoje vještine mogu razvijati aktivnom upotrebom digitalne tehnologije. Livingstone (2014) smatra kako se smanjivanjem rizika i digitalne izloženosti smanjuju dječje mogućnosti za učenje. Nadalje, djeca predškolske dobi (od 2 do 5 godina) trebala bi provoditi najviše jedan sat dnevno ispred ekrana visokokvalitetnih medijskih sadržaja, uz nadzor odraslih. Važno je osigurati uravnotežen pristup digitalnim medijima, uključujući vrijeme provedeno ispred ekrana, ali i vrijeme za aktivnosti poput igre na otvorenom, čitanja knjiga, kreativnih igara i interakcije s vršnjacima. Kada djeca koriste digitalne medije, važno je odabrati kvalitetne, edukativne i razvojno prikladne sadržaje koji potiču pozitivan razvoj djeteta.

Roditelji i skrbnici trebaju nadzirati vrijeme koje dijete provodi pred ekranom te osigurati da su medijski sadržaji primjereni djetetovoj dobi i razvojnim potrebama. Roditelji bi trebali biti primjer odgovornog i uravnoteženog korištenja digitalnih medija, pokazujući djeci kako koristiti tehnologiju na odgovoran i zdrav način. Ove smjernice su općenite i svako dijete može imati individualne potrebe i ograničenja. Roditelji trebaju uzeti u obzir individualne karakteristike svog djeteta, njegovu razinu zrelosti, interese i potrebe prilikom postavljanja granica u vezi s korištenjem digitalnih medija.

6.3. Prevencija razvoja ovisnosti

Razvoj ovisnosti o medijima kod djece predškolske dobi predstavlja zabrinjavajući fenomen koji može imati dugoročne posljedice na djetetov emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj. Prekomjerno izlaganje digitalnim medijima, posebno kada se koristi kao sredstvo za zabavu, može dovesti do razvoja ovisnosti (Ciboci i Kanižaj, 2011). Djeca koja provode previše vremena ispred ekrana mogu postati preokupirana digitalnim sadržajima i teško im je odvojiti se od uređaja. Nedostatak uravnoteženog rasporeda koji uključuje i druge aktivnosti poput igre

na otvorenom, čitanja knjiga i interakcije s vršnjacima može potaknuti djetetovu ovisnost o digitalnim medijima. Nedostatak nadzora i pravila u vezi s korištenjem medija može doprinijeti razvoju ovisnosti. Djeca koja nemaju jasno postavljene granice i pravila u vezi s korištenjem digitalnih uređaja mogu imati veću sklonost prema prekomjernom korištenju. Digitalni mediji često pružaju instant-zadovoljstvo i stimulaciju, što može dovesti do želje za stalnim korištenjem. Djeca koja se naviknu na brze nagrade koje pružaju digitalni mediji mogu razviti ovisnost o njima.

Djeca koja razviju ovisnost o digitalnim medijima mogu postati socijalno izolirana, propuštajući prilike za stvarnu interakciju s vršnjacima i obitelji. Postali smo svjedoci da se djeca sve češće dopisuju preko raznih aplikacija, a sjede jedni do drugih. To može dodatno pojačati njihovu vezanost za digitalne uređaje kao izvor društvene interakcije i zabave. Roditelji i skrbnici imaju ključnu ulogu u prevenciji razvoja ovisnosti o medijima kod djece predškolske dobi. Postavljanje jasnih granica, nadzor nad korištenjem medija, osiguravanje uravnoteženog rasporeda aktivnosti te promicanje stvarne interakcije s drugima su ključni koraci u sprječavanju ovisnosti o digitalnim medijima kod djece. Također, važno je osigurati da su digitalni sadržaji koje dijete konzumira primjereni njegovoj dobi, razvojnim potrebama i vrijednostima obitelji.

7. ZAKLJUČAK

Digitalni mediji postali su sastavni dio svakodnevnog života, uključujući i živote djece. Dok digitalni mediji nude brojne prednosti, kao što su pristup obrazovnim sadržajima, mogućnosti za kreativno izražavanje i povezivanje s vršnjacima, važno je da djeca nauče kako da ih koriste na odgovoran način te opismeniti roditelje kako bi bili što uspješniji u tome. Digitalni mediji pružaju mnoge mogućnosti za učenje i razvoj, ali istovremeno nose i rizike. Ključ za ispravno korištenje digitalnih medija leži u medijskoj pismenosti i edukaciji. Djecu treba podučavati kako da kritički pristupaju informacijama koje pronalaze na internetu, da prepoznaju pouzdane izvore i da budu svijeni opasnosti kao što su *cyberbullying*, dezinformacije i neprimjerni sadržaji.

Roditelji, kao prvi i pravi modeli, igraju ključnu ulogu u ovom procesu. Oni bi trebali postavljati jasne granice i pravila o upotrebi digitalnih uređaja, ali i pružiti podršku i smjernice kako bi djeca razvijala zdrave digitalne navike. Djeca od najranije dobi uče pričati i slušati te im u tome mogu pomoći i digitalni mediji. Korištenje digitalnih medija treba biti uravnoteženo s drugim aktivnostima, kao što su fizička aktivnost, vrijeme provedeno na otvorenom i interakcija licem u lice. Važno je napomenuti da digitalni mediji, ako se pravilno koriste, mogu biti moćan alat za učenje te razvoj dječjeg govora na pravilan način. Učenje kroz interaktivne aplikacije, edukativne igre i digitalne knjige može biti veoma korisno.

Također, digitalni mediji mogu pomoći djeci da razviju vještine potrebne za budućnost, uključujući tehnološku pismenost, kreativno rješavanje problema i globalnu povezanost. Digitalni mediji su neizbježan dio modernog djetinjstva novih generacija, ali njihov utjecaj zavisi od toga kako se koriste. Sa pravom edukacijom i podrškom, djeca mogu naučiti koristiti digitalne medije na način koji je produktivan i obogaćujući.

Literatura

- Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž. (1999). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Sinplus.
- Apel, K.; Masterson, J. J. (2003). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Donji Vukojevac: Ostvarenje.
- Apel, K.; Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine. Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti-potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Zagreb: Ostvarenje.
- Ayres, J. A. (2009). *Dijete i senzorna integracija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bašić, J., Hudina, B., Koller-Trbović, N., Žižak, A. (1994). *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima – priručnik*. Zagreb: Alinea.
- Bašić, J., Hudina, B., Koller-Trbović, N., Žižak, A. (2005). *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima – teorijski pristup*. Zagreb: Alinea.
- Benc Štuka, N. (2010). *Kako dijete govori?* Zagreb: Planet Zoe.
- Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ciboci Perša, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2022). *Medijska pismenost. Priručnik za učiteljice i učitelje razredne nastave*. Zagreb: Profil Klett.
- Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. i Osmančević, L. (2018). *Priručnik s radnim listićima za roditelje, nastavnike i stručne suradnike*. Zagreb: Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu.
- Ciboci, L., Kanižaj, I. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove? U: Ciboci, L., Kanižaj, I., Laboš, D. (Ur.) *Djeca medija – od marginalizacije do senzacije* (str. 11-34). Zagreb: Matica hrvatska.
- Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Osmančević, D. (2018). *Obitelj i izazovi novih medija. Priručnik s radnim listićima za roditelje, nastavnike i stručne suradnike*. Zagreb: Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu.
- Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja : igre aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Đuranović, M., Klasnić, I. (2020). *Dijete, odgoj i obitelj*. Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Grginič, M. (2007). *Što petogodišnjaci znaju o pismenosti*. Ljubljana: Pedagoški fakultet. Life and school: journal for the theory and practice of education=Leben und schule, Vol. LIII No. 17. <https://hrcak.srce.hr/clanak/32253> Pristupljeno: 10.6.2022.

- Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., Walsh, K. B. (2006). *Kurikulum za vrtić. Razvojnoprimerjeni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Korak po korak.
- Hepper, P. G., Shahidullah, B. S. (1994). *Development of fetal hearing*. <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/hepper1994.pdf> Pristupljeno: 30.06.2022.
- Hoff, E. (2006). *How social contexts support and shape language development*. *Developmental Review*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0273229705000316> Pristupljeno: 13.05.2024.
- Ilišan, V., Marinković Bobinac, A. i Radin, F. (2001). *Djeca i mediji. Uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Jelaska, Z., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jurčević Lozančić, A. (2011). *Socijalne kompetencije i rani odgoj*. U: Maleš, D. (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- Krolo, K i Puzek, I.(2014). *Usage of Internet Social Networks and Participatory Dimensions of Socijal Capital of Youth – The Example of Facebook*. *Društvena istraživanja*, 23(3), 282-405.
- Kusum, D. (2020). *Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u dječjem vrtiću*. Završni rad. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Krizmanić, A. (2022). *Materijalno okružje u dječjem vrtiću i njegova poticajnost za dječji jezični razvoj*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Laboš, D. (2015). *Djeca medija*. U Car, Turčilo, Matović (Ur.) *Medijska pismenost – preduvjet za odgovornije medije*. (str. 109-121) Sarajevo: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.
- Livingstone, S. (2014). Children`s digital rights: A priority. *Intermedia*, 42(4/5), 20-24.
- McCarrick, K., i Li, X. (2007). *Buried treasure: The impact of computer use on young children`s social, cognitive, language development and motivation*. *AACE Review (Formerly AACE Jurnal)*, 15(1), 73-95.
- Mance, V. (2010). *Poremećaji glasa*. U D. Andrešić i N. Benc Štuka (Ur.), *Kako dijete govori?* Zagreb: Planet Zoe..

- Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću: novi pristup u shvaćanju, istraživanju organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjem vrtiću*. Zagreb: SM naklada d.o.o.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*.
<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf> Pristupljeno: 13.03.2024.
- Mlinarević, V. (2004). *Vrtićno okruženje usmjereno na dijete*. *Život i škola*, br. 11 (1/2004), str. 112-119.
- Papoušek, M. (2007). *Communication in early infancy: An arena of intersubjective learning*. *Infant Behavior & Development*, 30(2), 258-266. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2007.02.003> Pristupljeno: 15.05.2022.
- Petrović – Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje – holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor
- Petrović-Sočo, B. (2009). *Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikulumu ranog odgoja*. *Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Odsjek za odgajateljski studij. Pedagogijska istraživanja*. 6(1-2), 123-136. <https://hrcak.srce.hr/file/174510>. Pristupljeno: 19.05.2024.
- Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje.
- Posokhova, I. (2008). *Zabavan jezik u slikama i igrama 1-2*. Zagreb: Planet Zoe.
- Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*. Školska knjiga. Zagreb.
- Price, H. (2009). *The Really Useful Book of ICT in Early Years*. London: Routledge.
- Rijavec, M., Miljković, D. (2002). *Neverbalna komunikacija: Jezik koji svi govorimo*. Donja Lomnica: Ekološki glasnik d.o.o.
- Rogulj, E. (2019). *Digitalne tehnologije u komunikaciji odgojitelja i roditelja*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Rogulj, E. (2022). *Dijete u digitalnom okružju - primjena digitalne tehnologije u vrtiću*. Zagreb: Školska knjiga.
- Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikulumu u vrtiću-organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor, Čakovec: Visoka učiteljska škola u Čakovcu

- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje, i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
- Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja-istraživanje i konstrukcija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa: istraživačka perspektiva djeteta u radu na projektu (On the traces of children's feet)*. Zagreb: Profil international.
- Spitzer, M. (2018). *Digitalna demencija – kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.
- Szanton E. S., (2005). *Kurikulum za jaslice. Razvojno-primjereni program za rad s djecom od 0 do 3 godine*. Zagreb: Korak po korak.
- Šego, J. (2009). *Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece, jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju*. *Govor*, 26(2), str. 119-149.
<https://hrcak.srce.hr/165964> Pristupljeno: 12.05.2024.
- Škarić, I. (1988). *Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje*. Zagreb: Mladost.
- Škarić, I. (2007). *Fonetika hrvatskog književnoga jezika, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika, velika hrvatska gramatika, knjiga prva*. Zagreb: nakladni zavod globus, str. 15 – 157.
- Valjan Vukić, V. (2012). *Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi*. UDK: 373.2:372.32. Sveučilište u Zadru: Pregledni članak Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja. <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/147100.pdf>
Pristupljeno: 17.04..2024.
- Velički, V. (2009). *Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću*. *METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*.
- Vigotski, L. (1997). *Mišljenje i govor*. Nolit. Beograd.
- Vodopija, I. (2006). *Dijete i jezik: od riječi do SMS-a*. Osijek: Matica hrvatska.

Popis slika

Slika 1. <i>Sunčica</i> . Izvor: https://www.32bita.hr/suncica (Pristupljeno: 14. 4. 2024.)	16
Slika 2. <i>Mala učilica</i> . Izvor: https://www.markottel.hr/Site/page/mala-ucilica (Pristupljeno: 14.04.2024.)	17
Slika 3. <i>Ćiribu Ćiriglas</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	18
Slika 4. <i>Susretnica</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	19
Slika 5. <i>Matematička igraonica</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	20
Slika 6. <i>Slovarica</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	21
Slika 7. <i>Jezična gradilica</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	22
Slika 8. <i>Pisalica</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	23
Slika 9. <i>Mala Glaskalica</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	24
Slika 10. <i>Učimo boje</i> . Izvor: http://www.ict-aac.hr/index.php/hr/aplikacije (Pristupljeno: 10.05.2024.)	25
Slika 11. <i>Kokolingo</i> . Izvor: https://www.kokolingo.hr/ (Pristupljeno: 07.05.2024.)	26
Slika 12. <i>Mišo i Robin</i> . Izvor: https://juhuhu.hrt.hr/emisija/29/miso-i-robin (Pristupljeno: 03.04.2024.)	27
Slika 13. <i>Peppa Pig</i> . Izvor: https://www.youtube.com/watch?v=YJfE-59a7DA (Pristupljeno: 11.04.2024.)	28
Slika 14. <i>Dora istražuje</i> . Izvor: https://test-juhuhu.hrt.hr/emisija/56/dora-istrazuje (Pristupljeno: 17.04.2024.)	29
Slika 15. <i>YouTube Kids</i> . Izvor: https://www.youtubekids.com/ (Pristupljeno: 10.03.2024.)	31

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)